



KENTLERDE MEKÂNSAL AYRIŞMANIN SOSYAL VE SİYASAL TEMELLERİ: ERZİNCAN ÖRNEĞİ *

Akın BAKİOĞLU ** Başak TİTİZ ***

Öz

Bu çalışma kent sosyolojisi perspektifinden mekânsal ayırışmanın sosyal ve siyasal temellerini Erzincan kenti örneğinde ele almaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden yararlanan araştırma, Erzincan'da ortaya çıkan mekânsal farklılaşmayı tarihsel ve güncel politikalar ekseninde tartışmaktadır. Kentlerin mekânsal ayırışma sürecinde etnisite temelli olarak dışlanan gruplar kent yoksulluğunun temel bileşenini oluşturmaktadır. Araştırma; neoliberal kent politikalarının bir sonucu olan kentsel dönüşümlerin derinleştirdiği eşitsizliklerin kentsel etnisite ve sosyal dışlama ile olan bağı ve ulusaşırı göç politikalarının kentsel yaşam alanını nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Günümüzde kentsel etnisite, kentsel dönüşüm politikaları, yerinden etme, soylulaştırma ve göç politikaları ile şekillenmektedir. Bu politikaların sonucu oluşan kentsel yapıdaki eşitsizlik derinleşmektedir ve etno-kültürel ayrımlara eşlik eden sınıfsal farklılıklar belirginleşmektedir. Bu çerçeveden hareket eden araştırma Erzincan kenti

* Bu çalışma Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 24 Ocak 2023 tarihli ve 01 sayılı oturumunda alınan 01/06 sayılı kararı ile etik kurul izni almıştır.

** Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, akin.bakioglu@erzincan.edu.tr, Erzincan/Türkiye

*** Arş. Gör., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, basak.titiz@erzincan.edu.tr, Erzincan/Türkiye

örneğinde Aleviler, Poşalar, Ahıska Türkleri ve Afganların kentsel yaşamdaki mekânsal, sosyal ve sınıfsal durumlarını tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Aleviler, Ahıska Türkler, Afganlar, Poşalar, Mekansal Ayrışma.*

SOCIAL AND POLITICAL FOUNDATIONS OF SPATIAL SEGREGATION IN CITIES: THE CASE OF ERZINCAN

Abstract

This study examines the social and political foundations of spatial segregation from the perspective of urban sociology in the case of Erzincan city. Using qualitative research methods, the study discusses the spatial differentiation in Erzincan on the axis of historical and current policies. In the process of spatial segregation of cities, groups excluded on the basis of ethnicity constitute the main component of urban poverty. The research reveals how inequalities deepened by urban transformations, which are a result of neoliberal urban policies, are linked to urban ethnicity and social exclusion, and how transnational migration policies shape the urban living space. Today, urban ethnicity is shaped by urban transformation policies, displacement, gentrification and migration policies. Inequality in the urban structure formed as a result of these policies is deepening and class differences accompanying ethno-cultural distinctions are becoming more apparent. The research, which moves from this framework, discusses the spatial, social and class situations of Alevis, Boshas, Meskhetian Turks and Afghans in urban life in the case of Erzincan city.

Keywords: *Alevis, Meskhetian Turks, Afghans, Boshas, Spatial Segregation.*

1. GİRİŞ

Türkiye'deki kentsel araştırmaların odak noktası genellikle metropoller ve büyük kentlerdir. Bu durum, söz konusu metropollerin kent olmanın göstergelerini tamamiyle yansıtmaları, sosyal ve ekonomik boyutları, kentsel sorunlarının en açık göstergelerini sunmaları, büyük üniversitelerin bu kentlerde bulunması gibi çeşitli faktörlerin rol oynamasıyla ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, büyük kentlerin ülkenin ekonomik, siyasal ve toplumsal yapısını etkileme gücüne sahip olmaları, araştırmaların bu alanlara odaklanmasında etkili olmaktadır. Bu gibi çeşitli faktörler nedeniyle küçük ölçekli kentlere dair araştırmaların sınırlı olduğunu söylemek mümkündür. Oysa küçük kentlere dair araştırmalar aynı zamanda metropollerin sosyolojisini anlamak açısından da önemlidir. Örneğin bu çalışmanın konusu olan Erzincan kenti İstanbul'a en çok göç vermiş kentlerden biridir. Bugün İstanbul'da yaşayan her 50 kişiden 1'i Erzincanlıdır ve İstanbul'da toplam 305459 Erzincanlı yaşamaktadır. Toplam 643647 Erzincanlının yarısına yakını İstanbul'da ikamet etmektedir (TUİK, 2023). Zira insanların yetiştikleri sosyolojik zeminin izleri, ayrımlar ve farklılaşmalar kendileriyle birlikte taşınmaktadır. Bu bakımdan küçük ölçekteki kentleri tanımak kent ve mekân sosyolojisi açısından dikkate değer bir konudur. Özellikle etnisite, inanç, kültür, kimlik ve göçün, kent yoksulluğu ve mekânsal farklılaşma ile olan ilişkisini tartışmak açısından küçük ölçekli kentler araştırmaya değer özgünlükler barındırmaktadır.

Kentlerin gelişim sürecinde ve mekânsal yapının şekillenmesinde sosyal, ekonomik, politik ve çevresel başta olmak üzere çok sayıda faktör etkili olmaktadır. Bu faktörler hem kentin sosyolojik karakterini ve kimliğini hem de burada yaşayan nüfusun mekânsal dağılımını belirlemektedir. Kentlerin en önemli mekânsal bileşeni olan mahalleler söz konusu faktörlerin etkisiyle

meydana gelen birimlerdir. Mahalleler bir yandan kentin kolektif karakterini açığa çıkarırlar (örneğin sanayi kentlerindeki işçi mahalleleri gibi) öte yandan ise kentin kendi içindeki mekânsal farklılaşmanın boyutlarını (örneğin etnik grupların belirli mahallelerde kümelenmesi gibi) temsil ederler. Bu açıdan mahalleler, kentsel alandaki mekânsal dağılımın izlerini takip edebileceğimiz sosyolojik göstergeleri yansıtmaktadırlar. Günümüzde mahallelerin kimliği sınıfsal, kültürel ve etnik unsurlar başta olmak üzere çeşitli sosyolojik kategoriler etrafında şekillenmektedir. Bu çalışmada mekânsal farklılaşmanın sosyal ve politik temelleri Erzincan kenti örneğinde tartışılmaktadır.

Erzincan'daki mekânsal farklılaşmanın belirleyici faktörleri, kentin tarihsel sakinleri olan etnik ve kültürel kimlikler ile yakın zamanda gerçekleşen uluslararası göçlerdir. Ancak, devletin din ve milliyetçilik eksenli kent politikaları, özellikle uluslararası göçmenlerin yerleştirilmesi ve idari alanda kabul edilmelerinde önemli bir rol oynamaktadır. Etno-kültürel kimlikleri yansıtan mahalleler, aynı zamanda sınıfsal boyutu olan göstergelere sahiptir. Kent yoksulluğu, belirli etnik grupların daha derin yaşadığı bir sorundur ve bu, ulusal ve kentsel ölçekte yaşanan toplumsal, siyasi ve ekonomik gelişmelerin sonucudur. Kentlerde dışlanmış ve ötekileştirilmiş grupların, aynı zamanda emek piyasasının, kamu kadrolarının ve ticari yaşamın dışına itildiği gözlemlenmektedir. Bu durum, kentsel etnisitenin sınıfsal boyutunu açığa çıkarmaktadır.

Kent, Alevi nüfusu barındıran önemli kentlerden biri olup, Alevi nüfus kentin merkezinde bulunan iki büyük mahallede yoğunlaşmıştır. Kentte restoran, market gibi belirli sektörlerde çalışan esnafların önemli bir kısmı Alevi'dir ve bu nedenle kentin orta sınıfı içerisinde de önemli bir yere sahiptirler. Türkiye'deki siyasal tarihin etkileri nedeniyle, Alevilerin kentsel ayrışma temelinde konumlandığı gözlemlenmektedir. "Erzincan Olayları" olarak bilinen ve 1975

yılında meydana gelen olaylar, kentteki ayrışmanın dönüm noktalarından biri olarak kabul edilir.

Erzincan'da mekânsal ayrışmanın önemli bir parçası, yerel halk tarafından "Poşa" olarak adlandırılan Lomlar'dan oluşturulmaktadır. Lomlar, merkezi bir konumda bulunan mahallede yaşamaktadır ve kentsel dönüşüm politikaları nedeniyle buradan ayrılmak zorunda kalmışlardır. Bu mahalleye yapılan TOKİ konutlarına orta sınıftan aileler (memur, akademisyen, doktor vb.) yerleştirilmiş ve Lomlar kentin çeperindeki bir gecekondu mahallesine göç ettirilmiştir. Lomların yaşadığı bu gecekondu mahallesi, kentte yoksulluğun en yoğun olduğu yerdir. Bu nedenle, Türkiye'deki Çingeneleri olumsuz yönde etkileyen neoliberal kent politikalarının Erzincan'da da görüldüğü söylenebilir.

Yakın dönemde gerçekleşen ulusaşırı göçler sonucunda kentte etnisite temelli iki mahalle daha meydana gelmiştir: Ahıska Türklerinin ve Afgan sığınmacıların yaşadıkları mahalleler. Bu iki göç grubu yaşadıkları konutlar, kentin iş gücüne eklenme ve kent yoksulluğunu deneyimleme biçimleri açısından oldukça farklılık gösterirler. Dolayısıyla, kentteki eski ve yeni etno-kültürel ayrımlar ve ortaya çıkan mekânsal farklılıklar aynı zamanda belirli sınıfsal konumlara işaret etmektedir. Bu bağlamda, dikkat çekici husus, Afganların ve Lomların kent yoksulluğunu paylaşan en önemli gruplar olmasıdır.

Bu çalışma, kent ve mekân yaklaşımlarını temel alarak, Erzincan'daki mekânsal farklılaşmayı etno-kültürel boyut (etnisite, din ve inanç grupları) ve sınıfsal boyut arasındaki ilişki çerçevesinde tartışmayı amaçlamaktadır. Araştırmada, konuyla ilgili yapılan saha araştırmaları ve kente dair gözlemlerden yararlanılmıştır. Bu bağlamda, araştırmanın sınırlarını, araştırmacılarının gözlemleri ve yapılan saha araştırmalarının ortaya koyduğu veriler oluşturmaktadır.

2. YÖNTEM

Araştırmamızın temelinde, Erzinan kenti üzerine bir saha araştırması gerçekleştirdik. Nitel gözlem yöntemini kullanarak araştırmanın konusu olan kentin toplumsal ve kültürel yapısını inceledik. Nitel gözlem yöntemi, araştırma sırasında önceden belirlenmiş bir plana uygun olarak ve ölçümler yapmadan izlemeyi içerir, ancak araştırmacılar aynı zamanda olayları, fenomenleri ve nesnelere inceleyerek, onlar hakkında düşünceler ve yorumlar yapabilirler. Bu yöntem, araştırmacı ve araştırılan arasındaki bilgi yaratımının önemini kabul eden yorumcu/yapıcı paradigma üzerine kuruludur (Mulhall, 2003: 306).

Nitel gözlem yöntemi, araştırma sırasında verilerin zenginleştirilmesine (Jamshed, 2014: 88) yardımcı olur ve araştırmacıların, araştırmanın konusu hakkında derin bir anlayış kazanmalarına olanak tanır. Bu yöntem sayesinde kentteki olayları, fenomenleri ve nesnelere inceleyerek, kentin sosyal ve kültürel dokusu hakkında derin bir anlayış elde ettik. Nitel gözlemci olarak farklı roller üstlendik ve kentin farklı yerlerinde gözlem yaptık. Saha çalışmasını tamamladıktan sonra elde ettiğimiz verileri analiz ettik ve araştırmanın sonuçlarına dair niteliksel yorumlar yapabildik.

Sosyoloji alanındaki katılımcı gözlem verilerinin büyük bir kısmı muhtemelen resmi olmayan görüşmeler yoluyla toplanır ve gözlemlerle desteklenir (Lofland ve Lofland, 1995: 18). Gözlem yapmak sadece olayları uzaktan izlemek, kendini göstermemek değildir. Gerekliğinde gözlemlenen olay ya da olguyla ilgili anlamlandırılmayan şeyler görüşme yoluyla araştırmaya dahil edilir. Gözlemlerden elde edilen insanlar ve faaliyetler hakkındaki notların kişisel yansımayla yol açacak pek çok öznel veri içermesi kaçınılmazdır. Bu nedenle, araştırmacılar metodlarını "üçgenlemek" isterler, yani birden fazla bilgi kaynağı kullanarak (örneğin, röportajlar veya arşiv materyallerini gözlemlerle birlikte kullanarak) kapsamlı bir resim elde etmeye çalışırlar (Angrosino, 2016: 17).

Ayrıca, farklı araştırmacılar tarafından standart metotlar kullanılarak gözlem verileri kaydedilip analiz edilirse, bu farklı gözlem verileri karşılaştırılarak rapor oluşturulursa daha güvenilir veriler elde edilir (Angrosino, 2016: 18).

Raymond L. Gold, Sosyolojik saha gözlemlerindeki rolleri analiz ettiği çalışmasında (Gold, 1958) nitel gözlemcinin dört farklı role bürünerek gözlemini yapabileceğini anlatır. Bunlardan ilki tam katılımcı olarak sahada bulunmaktır. Tam katılımcı araştırmacı kimliğini ve çalışma amacını gözlemlediği kişilerden gizler. Gözlemlediği kişilerle doğal bir şekilde etkileşime girer (Gold, 1958: 219). Bunun için grupların içerisine girer ve doğal sürecinde ne yapılıyorsa onu yapar. Örneğin bir kahveye gidip müşteri gibi davranabileceği gibi, bir işyerine başvuru yapıp orada çalışabilir. İkincisi gözlemci olarak katılımcılıktır. Burada gözlemci kişilerle doğrudan etkileşimde bulunan ve araştırmacı rolünü de onlardan saklamayan bir durumdur (Gold, 1958: 220). Üçüncüsü ise katılımcı olarak gözlemciliktir. Gözlemci katılımcılara araştırmanın bir parçası olduklarını ve kendi rolünü açıklar. Genellikle tek tek kişilerle yapılan daha resmi bir bilgi alma sürecidir (Gold, 1958: 221). Dördüncüsü ise tam gözlemci rolüdür. Bu durumda gözlemci gözlemlediği kişilerle sosyal etkileşim içerisinde bulunmamaya, dikkat çekmemeye, insanlar tarafından fark edilmemeye çalışır (Gold, 1958: 221). Araştırmamızda, sahanın gerekliliklerine göre bu rollerden biri ya da birkaçı üstlenilmiştir.

Araştırma kapsamında Erzincan il merkezinde bulunan tüm mahalleler ziyaret edilmiş, mahallelerle ilgili notlar alınmış, mahalle sakinleriyle nitel gözlemler çerçevesinde görüşmeler yapılmış ve fotoğraflar çekilmiştir.

3. SINIF VE ETNİSİTE TEMELİNDE KENTSEL VE MEKÂNSAL AYRIŞMA

Kentler, insanların yaşadığı, çalıştığı ve ticaret yaptığı yerlerdir ve bu nedenle çeşitli toplumsal, kültürel, siyasal ve iktisadi bileşenlerin bir arada bulunduğu

kompleks yapılardır. Bu bileşenler, kentlerin özelinde farklı şekillerde etkileşir ve birbirleriyle ilişki içindedir. Toplumsal düzlem, insanların bir kentin içinde nasıl ilişki kurduklarını, nasıl bir yaşam tarzı benimsediklerini ve nasıl bir toplum yapısı oluşturduklarını inceler. Kültürel düzlem, bir kentin kültürel yapısını inceler ve bu yapının nasıl oluştuğunu, nasıl değiştiğini ve neyi nasıl etkilediğini inceler. Siyasal düzlem, bir kentin yönetimini ve yönetim şeklini inceler ve bu yönetimin nasıl etkilediğini ve nasıl değiştiğini inceler. İktisadi düzlem, bir kentin ekonomik yapısını inceler ve bu yapının nasıl oluştuğunu, nasıl değiştiğini ve nasıl etkilediğini inceler. Bu düzlemler arasındaki etkileşimler, bir kentin yapısını anlamaya yardımcı olur. Kentler mekânsal olarak da birçok farklı bölümden oluşur ve bu bölümler birbirleriyle ilişkilidir. Bu bölümlerin her birinin kendi özgünlüğü vardır ve aynı zamanda kentin bütünüyle olan ilişkisi de önemlidir.

Mahalleler, bir kentin mekânsal olarak ayrılmış ve insanların yaşadığı yerlerdir ve bu nedenle kentin bütünüyle olan ilişkisi önem arz etmektedir. Mahalleler ayrıca kentin toplumsal, kültürel, siyasal ve iktisadi yapısını da göstermektedir/belirlemektedir. Bu anlamda mahalleler söz konusu farklılaşmayı, özgünlüğü ve kentin bütünüyle olan ilişki biçimlerini açığa çıkaran en önemli parçalardır. Robert E. Park ve Ernest W. Burgess *Şehir: Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler* başlıklı çalışmalarında, kentin karmaşık yapısı içerisinde yeni doğan mahalleler olduğu gibi dağılmaya başlayan mahalleler de olduğuna dikkat çekerler (Park, 2016: 44). Mahallelerin dinamikleri, kentin gelişimi ve değişimini; mahallelerin statikleri ise kentin bütününe göstermektedir.

Mahallelerin doğuş ve yok oluş süreci kentin sosyolojik göstergelerinde meydana gelen değişimlerin göstergesidir. Park ve Burgess tarafından kentin karakterini belirlemeye yönelik olarak ortaya konulan beş sorunun içinde, kent nüfusunun hangi ırk ve sosyal sınıftan oluştuğu soruları da yer almaktadır (Park, 2016: 45).

Bu sorular 1920'li yıllarda sorulmuş olmalarına rağmen, günümüz kentlerinin ve kent politikalarının anlaşılmasında hala önemli bir referans olarak kullanılmaktadır. Etnik kimlikler ve sosyal sınıf parametreleri bugünün mahallelerinin mekânsal ayrımları açıklamak için önemli kavramlar arasındadır. Önemli bir nokta da hangi etnik kimlik ile hangi sosyal sınıf pozisyonunun örtüştüğüdür. Park'a göre, sosyal ilişkiler mekânsal ilişkilerle sık ve kaçınılmaz bir şekilde ilişkilidir, bu nedenle fiziksel mesafeler sosyal mesafelerin göstergesidir. Bu perspektif, Chicago Okulu teorisyenlerinin çalışmalarından ilham alan iki farklı hipotez olarak belirlenmiştir. Birincisi, etnik ayrılık ve sosyoekonomik durum arasında bir ilişki olduğunu gösterirken, diğer hipotez ise etnik bütünlüğün zaman içinde devam ettiğini göstermektedir (Massey, 1981: 642).

Etnisite açısından mekânsal ayrışma, genelde iki temelde ele alınmaktadır (Darroch ve Marston, 1971). Birinci tür araştırmalar, farklı etnik ve ırk grupları arasındaki sosyoekonomik farklılıkları incelemeye odaklanmaktadır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde siyah ve beyaz arasındaki farklılıklar, göçmen ve diğer azınlık grupları arasındaki farklılıklar ve dinsel gruplar arasındaki farklılıklar. İkinci tür araştırmalar, farklı ülkelerin kent merkezlerinde etnik gruplar arasındaki yerleşim alanı ayrılığının derecesi ve desenini belirlemeye odaklanmıştır. Bu tür araştırmalar genellikle etnik gruplar arasındaki mekânsal ayrımları inceler (Darroch ve Marston, 1971: 492).

Henri Lefebvre (Lefebvre, 2014), *Mekanın Üretimi* adlı çalışmasında, mekanın toplumsal ilişkileri içerdiğini ve toplumsal sınıfların ve bu sınıfların ürettiği toplumsal ilişkilerin mekânsal farklılaşmanın anlaşılmasında önemli bir yere sahip olduğunu belirtmektedir (Lefebvre, 2014: 109). Lefebvre, mekanın sosyal, ekonomik ve politik boyutlarının bir arada incelendiğinde, mekânsal farklılaşmanın gerçek anlamının anlaşılabilceğini öne sürmektedir.

Kapitalizmin sosyal ve ekonomik boyutları birlikte incelendiğinde, kentlerdeki mekânsal dönüşümlerin ve toplumsal ilişkilerin belirli bir süreç içinde gerçekleştiği söylenebilir. Bu süreçte, kapitalizmin üretim ve tüketim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, kent yapısının yeniden düzenlenmesi süreci gerçekleşir. Bu düzenleme sürecinde, özellikle kent merkezinde yer alan alanların değeri yükselirken, çeperlerdeki alanların değeri düşer. Lefebvre'e göre kentlerde toplumsal ilişkiler ile mekânsal dönüşümün yaşanmasında kapitalizmin başat bir etkisi bulunmaktadır. Örneğin yoksul konutların periferilere yani kentin çeperlerine doğru taşınması kapitalizmin yükselişinin bir sonucudur (Lefebvre, 2014: 322). Bu bağlamda kapitalizm sınıfsal temelde bir ayrışma ve mekânsal farklılaşma üretmiştir.

David Harvey, kentleri ve mekânsal farklılaşmayı sınıf çatışması ve kapitalist toplumun yeniden üretimi bağlamında ele alan bir kent kuramcısıdır. Harvey'e göre, kentler ve mekânsal farklılaşma, kapitalist toplumun yeniden üretimi sürecinde önemli bir rol oynar. Harvey, mekânsal farklılaşmanın yalnızca fiziksel olarak değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik olarak da anlaşılması gerektiğini savunur. Bu farklılaşmanın nedeni, kapitalizmin üretim sürecindeki farklı sınıfların ve grupların farklılaşan ihtiyaçları ve talepleridir. Harvey'e göre, kentler, kapitalist toplumun yeniden üretim sürecinde bir araç olarak kullanılır. Kentler, sermayenin birikimine hizmet eden alanlar olarak görülür ve bu alanlarda farklı sınıfların ve grupların ihtiyaçlarına cevap veren farklı mekânsal yapılar oluşur. Bu nedenle, kentlerdeki mekânsal farklılaşma, kapitalist toplumdaki toplumsal ilişkilerin yeniden üretimi çerçevesinde açıklanmalıdır (Harvey, 2002: 161). Kentteki iş bölümü ve mesleklerin toplumsal dağılımı, kenti oluşturan grupların kentsel alanı kullanma biçimleri ve mahalleler başta olmak üzere kentsel bileşenlerin refah seviyesi sınıfsal göstergeler temelinde kümelenmektedir.

Kentsel alan ve toplumsal çelişkilerin yeniden üretilmesinde sadece sınıf değil, siyasal iktidar mekanizmaları da etkilidir. Manuel Castells'e (Castells, 2017: 41-42) göre devlet kentlerdeki sorunları siyasileştirir ve bunları çözmeye çalışırken, aynı zamanda sermayenin tekelci birikim mekanizmalarını korur. Bu nedenle devlet kentlerdeki toplumsal çelişkilerle ilgili sorunları dengeleyen bir iktidar mekanizması olarak müdahaleci bir pozisyonadadır.

Loic Wacquant, devletin müdahaleciliğini de neoliberal devletin sol ve sağ eli olarak değerlendirir. Ona göre, devletin sol eli çalışma rejimini ve sınıfı oluştururken, sağ eli ise cezalandırma rejimini ve etnisiteyi oluşturur. Bu bağlamda, Wacquant devlet-sınıf-etnisiteyi "kentsel prekaryanın şeytan üçgeni" (Wacquant, 2016: 106) olarak adlandırır. Bu cezalandırıcı elin bir sonucu olarak, mülksüzleştirilmiş ve etiketlenmiş etnik grupları belirli mahallelere sürmektedir ve burada yoksulluğa mahkûm etmektedir. Wacquant, "kentin paryaları" olarak adlandırdığı toplumun en altında yer alan grupların, "yukarıdan gelen" yapısal şiddetle karşı karşıya olduklarını belirtir. Bu yapısal şiddetin üç önemli sonucu olduğunu ifade eder: Kitlese işsizlik, yoksul mahallelere sürülme ve yaftalanma. Kitlese işsizlik, tüm işçi kesimleri içinde kronik hale gelmiş bir işgücü istikrarsızlığı ve işsizliği ifade eder. Yoksul mahallelere sürülme ise, işsizlerin yaşamak zorunda kaldığı bölgelerde kamu ve özel kaynakların azalmasına ve bu mahallelerde işçi sınıfı ailelerinin sosyal düşüşüne neden olur. Yaftalanma ise, yoksulların ve işsizlerin sınıf, etnik köken ve yaşadıkları mahalleler itibariyle dışlanmasını ifade eder. Wacquant'ın bu görüşleri, toplumun en savunmasız kesimleri için yapısal şiddetin yıkıcı sonuçlarını vurgular (Wacquant, 2015: 38).

Vasıfsız işgücü kesimleri büyük ölçüde ekonomik fazlalık haline getirilerek toplumsal marjinallere dönüştürülür. Kent yoksulluğu, etnik dışlanmayla birlikte, bu yapısal şiddetin mekânsal farklılaşmanın çerçevesini belirler. Dışlanmış ve yoksul insanların toplandığı bu mahalleler, toplumsal sorunların biriktiği ve

"sorunlu mevkî" veya "girilmez alan" gibi kriminalize edici mekânsal damgalamalara maruz kalarak, kentin çöküntü alanlarına dönüşür. Bu alanlar, dışlanmış azınlıkların, göçmenlerin ve yoksulların kümelenildiği farklılaştırılmış mekânlar olarak tanımlanabilir. Otis Dudley Duncan ve Stanley Lieberman (1959), ise etnik gruplar ile sosyal ve mekânsal ayrışma düzeyleri arasında yakın bir ilişki olduğunu ifade ederler. Bu çerçeveden hareketle, kentlerdeki mekânsal farklılaşmanın inşasında sınıf ve etnisite kavramlarının önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Ayrıca, günümüzde kentsel alanın paylaşımı ve kullanımında sınıfsal ve etnik konumları yeniden üreten bir aktör olarak devletin rolünün de dikkate alınması gerektiği vurgulanmalıdır.

4. ERZİNCAN'DA MEKÂNSAL AYRIŞMANIN SOSYOLOJİSİ

Erzincan, kentlerdeki mekânsal ayrışmanın tartışılması açısından dikkate değer bir örnek olup, kentlerdeki mekânsal ayrışmanın yansıtıldığı çeşitli boyutları içermektedir. Kent, Türkiye'deki etno-kültürel farklılıkların kesişim noktasında yer alması ve son zamanlardaki uluslararası göçlerin etkisi altında olması nedeniyle, bu mekânsal ayrışmanın çeşitli yönlerini göstermektedir. Bu nedenle, kentteki mekânsal ayrışma, hem etno-kültürel hem de sınıfsal boyutları içeren özellikler taşımaktadır. Kent, bir toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını yansıtır. Bu nedenle, kentsel mekânın üretimi ve yeniden üretimi, toplumun dinamikleriyle yakından ilişkilidir. Üretim ilişkilerinin yanı sıra, toplumsal ve kültürel özellikler de kentsel mekânın yapısını etkiler. Örneğin, bir kentin mimari tarzı, yerel kültür, tarih ve siyasal iklimle doğrudan bağlantılıdır. Ayrıca, kentsel mekânın yeniden üretimi, toplumsal eylemlerin anlamlandırılmasına da olanak sağlar. Kentler, farklı toplumsal grupların çıkarları, kimlikleri ve amaçları için bir araya geldikleri yerlerdir. Bu nedenle, kentsel mekânın yeniden üretimi, toplumsal mücadelelerin, direnişlerin ve protestoların yeri haline gelmektedir. Kentsel mekânın üretimi ve yeniden üretimi, toplumsal, kültürel ve ekonomik yapılarla

yakından ilişkilidir. Bu nedenle, kentlerin anlaşılması, toplumsal benzerliklerin ve farklılıkların anlaşılması için önemlidir. Kentsel mekânın yeniden üretimi, toplumsal eylemlerin değişimi ve yeniden yapılanması için de bir fırsat sağlar.

Erzincan'da yerel etno-kültürel parametreler, Sünni-Türk çoğunluğuyla birlikte Aleviler ve Poşalar tarafından oluşturulmaktadır. Alevi nüfus kent merkezindeki iki büyük mahallede yoğunlaşmaktadır. Bu mahalleler; kent merkezi de olan, ticari faaliyetler ve işyerleri açısından en yakın konumda bulunan Dörtüyl mevkiine yakındır. Alevi nüfus, çoğunlukla ticaretle geçimini sürdürmekte ve kent esnafı içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Hem mahallelerin hem de işyerlerinin örtük olarak kimlik kategorileri etrafında algılandığı ve değerlendirildiği sıkça gözlemlenmektedir. Örneğin, kente tayini çıkan bir memurun hangi mahallelerde ev tutmaması gerektiğine dair düşünceler "tavsiye" olarak aktarılabilmektedir. Bu durum, mekânsal ayrışmanın kimlik ekseninde nasıl yeniden üretildiğini ve Türkiye'de yerleşik kimlik siyasetinin gündelik hayatta dile ve etkileşime nasıl sirayet ettiğini göstermektedir. Bu durum, örtük de olsa damgalanmış gruplar temelinde damgalanmış mekânlar inşa etmektedir.

Kent toplumsal tarihine bakıldığında, 1980 darbesi öncesinde Erzincan'da bu ayrıştırmayı derinleştirmeye yönelik olayların meydana geldiği görülmektedir. "1975 Erzincan Olayları" olarak bilinen hadisede "Alevilerin camiye ateşe verdiği" söylemiyle kentteki Aleviler hedef gösterilmiş ve Alevi-Sünni çatışması oluşturulmaya çalışılmıştır (A. Aydın ve Ayvaz, 2019: 294). Bu olayların kentsel ayrışmada ve mekânsal farklılaşmada etkili olduğunu, konuyla ilgili yapılan sözlü tarih çalışmalarında görebiliyoruz. Yapılan bir araştırmada, tanıkların anlatılarına (A. Aydın ve Ayvaz, 2019: 301-302) göre olaylardan önce kentteki Alevi-Sünni ilişkilerinin güçlü toplumsal bağlar üzerine kurulu olduğunu ve ayrışmada olayın dönüm noktası olduğunu görüyoruz.

Biz birbirimize gider geldik, cenazemiz, düğünümüz birdi... Babalarınıza sorun bakın çoğunun kirvesi Alevidir. Aleviler kirveliği çok önemser... Kirvem ben evlenirken bile bana kol kanat germiştii.

Eskiden herkes herkesten alışveriş yapardı. Bu olaylar sonrasında Alevi ve Sünni kesimin birbirlerinden alışveriş yapmadığını söyleyebilirim.

Sözlü araştırmanın sonuçlarına göre, olayların ardından gelişen süreçte "Alevi Mahallesi-Sünni Mahallesi" gibi yerleşim bölgeleri veya "Alevi lokantası" gibi işletmeler, ötekileştirilerek adlandırılmaya başlanmıştır (A. Aydın ve Ayvaz, 2019: 303). Toplumsal tarihe dair bu bilgiler ve bugüne dair gözlemler, ayrışmanın kentin toplumsal belleğinde yer edindiğini göstermektedir. Bununla birlikte, Erzincan'da kentsel alanın yeniden üretilmesi ve mekânsal farklılaşmanın inşasında din ve milliyetçiliğin geçmişten bugüne etkili olduğunu göstermektedir.

Erzincan'da, tarihi olaylardan kaynaklanan ve genellikle etnik veya dini ayrımcılığı yansıtan birçok cadde, sokak ve mahalle ismi bulunmaktadır. Sokak, cadde ve meydan isimleri, kamusal alanlarda bulunmaları ve kentin kimliği ile toplumsal belleği açısından önemli olmaları sebebiyle dikkat çeker. Ancak zamanla isimler, siyasi etkilere açık hale gelmiş ve egemen güçlerin müdahalelerine maruz kalmıştır. Resmi ideoloji sokak ve meydan isimlerine doğrudan etki etmektedir (Canatan, 2023). İsimlerin değişimi, yansıttığı ideolojik yapıların kalıcılığıyla orantılıdır (Turan ve Yalçiner Ercoşkun, 2017: 61). Toplumsal açıdan ortak bir yerleşim alanı, diğer türlere göre daha homojen bir sınıfsal ve kültürel yapıya sahip olabilir veya bu yapıya sahip olmayan alanlara ayrılabilir. Bu durum, belirli bir kategoriye mensup kişilerin girebildiği alanlar oluşturur ve bu alanlarda kişiler kendileriyle diğerleri arasında ayırım yapabilecek bir konumda olabilirler. Mekanda ayrımcılığa maruz kalan alanlar, dışlayıcı uygulamaların ve sınırlı kabul uygulamalarının etkisiyle uyumlu hale gelebilirler (Bauman, 2009: 77).

Şehre batıdan (Sivas - Erzincan yolu E80) karayolu ile girildiğinde, Erzincan'ın en uzun caddesi olan "Halit Paşa Caddesi"ne çıkılır. Bu caddenin sağlı sollu kesen ve neredeyse birbirine paralel olarak ilerleyen caddeler, caddenin sağında ve solundaki Alevi-Sünni yerleşkelerini işaret etmektedir. Şehrin kuzeyinde yer alan Ahmet Yesevi Caddesi, Fatih Caddesi ile birleşerek Bediüzzaman Caddesi adını alır. Bu caddenin kesiştiği cadde ise Necip Fazıl Caddesidir. Tüm bu uzun caddeler, Halit Paşa Caddesi tarafından doğudan batıya kesilir. Karşı paralelinde ise Mahsuni Şerif Caddesi, Nazım Hikmet Caddesi ve Uğur Mumcu Caddesi bulunur. Uğur Mumcu Caddesi, Cumhuriyet Caddesi ve Özgürlük Caddesi ile birleşerek Emek Caddesi'ne doğru ilerler. Şehir merkezine gidildikçe şehirde aktif siyaset yapmış kişi isimlerinin sıkça cadde ve sokaklara verildiğini görüyoruz. Üniversitenin isminin 2018 yılında değiştirilerek Binalı Yıldırım isminin alması da şehir belleğinin siyasi inşası açısından şehirdeki siyasi güçlerin etkilerinin toplumsal bellek ve tarih anlayışı üzerindeki yansımalarına örnek teşkil etmektedir.

Türkiye'deki kentlerin önemli bir kısmında, sosyal dışlanma nedeniyle oluşmuş mahalleler bulunmaktadır ve bu mahallelerin başında Çingene grupların yaşadığı yerler gelmektedir. Sosyal dışlanma, "kişinin topluma entegrasyonunu belirleyen toplumsal, iktisadi, siyasal veya kültürel sistemlerden herhangi birinin tamamen ya da kısmen dışında kalması" (Gezgin, 2016: 73) anlamına gelir ve bu dışlanma, mekânsal ayrışmayı da inşa eder. Erzincan'daki mekânsal ayrışmanın önemli bir odak noktasını Lomlar (yerel ağızda damgalayıcı bir anlamda "Poşalar" olarak adlandırılırlar) oluşturmaktadır. Literatürde Rom, Dom ve Lom olarak tasnif edilen Çingenelerin Lomlara ait kolunun yoğun olarak yaşadığı kentlerin başında Erzincan gelmektedir (Kolukırık, 2008: 149-151). Lomlar, Erzincan'da kent yoksulluğunu en derin bir biçimde yaşayan toplumsal gruptur. Diğer kentlerdeki Çingenelerin "kitle iletişim araçlarında işlenen suç anlatısı" (Yılıgür, 2018: 132) ile kriminalize edilmelerine benzer şekilde, Erzincan'daki Lomlar da ötekileştirilmiş

ve damgalanmışlardır. Lomların yaşadığı mahallelerin hem medyadaki temsilleri (Anadolu Ajansı, 2018, 2020; İhlas Haber Ajansı, 2019) hem de gündelik yaşamda anılma biçimi, kriminalleştirici bir bakış açısına yaslanmaktadır. Bu tutum nedeniyle, kentteki Lomlar emek piyasasının dışına itilmekte ve iş bulmakta güçlük çekmektedirler.

Yoksulluk ve ötekileştirme, toplumsal hayatın önemli bir sorunudur ve özellikle azınlık gruplarının yaşadığı yerlerde daha belirgin hale gelmektedir. Yapılan bir araştırmaya göre kentteki Lomların % 50'si 400 TL'nin altında bir gelire yaşamaktadır (Sadaklıoğlu, 2019: 140). Bu durum, sosyal güvenlik açısından da yoksulluğun bir yansımasıdır. Lomların %72,5'i herhangi bir sosyal güvenlik sistemine bağlı değildir. Araştırmaya katılanların %90'ı işsizdir ve iş bulamama nedenleri arasında "toplum tarafından dışlanmış olma" durumu öne çıkmaktadır (Sadaklıoğlu, 2019: 144). Lomlar, çevre köylere çobanlık yaparak başlıca geçim kaynağı elde etmektedirler ve ayrımcılığa maruz kalmış, ötekileştirilmiş bir topluluğun üyeleri olarak damgalanmış mahallelerde yaşamlarını sürdürmektedirler. Erzincan'da, Lomlar 2000'li yıllardaki kentsel dönüşüm politikaları kapsamında kentin merkezinde bulunan "Çarşı Mahallesi"nden alınarak kentin çeperinde yer alan Sancak Mahallesi ve Ersevenler Mahallesi gibi mahallelere gönderilmişlerdir. Bitişik olan bu mahalleler, sosyal, ekonomik ve mekânsal olarak birbirine benzemektedir. Ancak, bu mahallelerde kamu hizmetleri oldukça sınırlıdır ve bakımsız konutlardan oluşan, suyla özdeşleştirilmiş ve mekânsal olarak damgalanmış alanlar olarak bilinmektedir. Lomların yaşadığı Çarşı Mahallesi'ne TOKİ konutları yapılmış ve orta sınıfın bu konutlara yerleşmesiyle mahalle soylulaştırılmıştır. Ancak, mahallenin eski sakinleri olan Lomlar, bu rant politikaları sonucunda kentin çeperindeki yoksul gettolara sürülmüşlerdir.



Fotoğraf 1. Lomların yaşadığı Erseverler Mahallesi

Erzincan'da son dönemde gerçekleşen yoğun göç dalgası, Afganlar ve Ahıska Türkleri olmak üzere iki göçmen grubu tarafından oluşturulmaktadır. Göçmenler arasında yer alan Suriye kökenlilerin sayısı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2023 yılı verilerine göre 124 kişi olarak kaydedilmiştir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2023a). Ahıska Türklerinin sayısı ise Erzincan Valiliği'nin 2017 yılındaki verilerine göre 2500 civarındadır (Erzincan Valiliği, 2017). Benzer şekilde, Afgan mültecilerin de yaklaşık 2500 kişi kadar oldukları tahmin edilmektedir (Kıraç, 2021).

Erzincan'a göç eden Afganlar ve Ahıskalılar, kentteki konumlanışları ve deneyimleme biçimleri açısından karşılaştırılabilecek bir fırsat sunmaktadır. Türkiye'nin milliyetçi-muhafazakar kimlik politikası, bu göçmen gruplarının sosyo-ekonomik yaşam kaliteleri ve kent yaşamlarındaki farklılıkların oluşmasında etkili bir faktördür. Afganlar, kent yoksulluğu ile karşı karşıya kalmışlarken Ahıskalılar, devletin çözüm odaklı rolü sayesinde kentte yaşadıkları sorunları daha iyi çözebilme imkanına sahiptirler.

Afganistan, iç savaşın 1990'ların başından beri devam etmesi nedeniyle, en yüksek göçmen hareketliliği gözlenen ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye'deki veriler, Afgan göçmenlerin düzensiz göç hareketlerinde önde gelen grubu oluşturduğunu göstermektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre Türkiye'de yakalanan düzensiz göçmenler içerisinde Afganlar ilk sırada yer almaktadır. Bu verilere göre 2018'de 100.841, 2019'da 201.437, 2020'de 50.161, 2021'de 70.252, 2022'de 115.755 ve 2023'te 9.819 Afgan göçmen yakalanmıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2023c). Türkiye'de uluslararası koruma başvurusu yapan uluslararası göçmenler içerisinde de yine Afganlar ilk sırada yer almaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre 2023 yılında 19.400 Afgan uluslararası koruma başvurusu yapmıştır, bu rakam toplam başvuruların %58,35'ini oluşturmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2023b).

Erzincan, Türkiye'ye gelen Afgan göçmenlerin yerleştirildiği kentlerden biridir. Ancak, uluslararası koruma kapsamı dışında kaçak yollarla gelen birçok Afgan göçmen de burada yaşamaktadır. Bunun temel nedeni, koruma kapsamında yerleştirilen bir grup Afgan göçmenin Erzincan'lı Afgan göçmenler için bir hedef kent haline getirmesi ve daha sonra gelen göçmenlere öncülük etmesidir. Afgan göçmenlerin göç yollarında Erzincan'ın varlığı da önemli bir etkidir. Genellikle İran üzerinden Türkiye'ye giren Afgan göçmenler, Van'dan girerek Erzurum-Erzincan hattını takip ederek diğer Türkiye kentlerine dağılmaktadır (Arpacı ve Düzcan, 2017: 170).

2012 yılında, Erzincan'ın merkeze yakın konumda bulunan Işıkpınar Köyü'nde bulunan izci evine ilk Afgan grup yerleştirildi (İhlas Haber Ajansı, 2012). Bu grup, 5 aile ve 29 kişiden oluşuyordu, ancak sayıları kısa sürede 45 aile ve 172 kişiye yükseldi. Bunun üzerine, Valilik Geçit Beldesi'nde çadırkent oluşturma kararı aldı. Çadırkent deneyimi, Afganların kent yoksulluğunu ağır bir şekilde yaşadıkları ilk

süreci ifade etmektedir. İlk gelen grupla yapılan görüşmeler ve gerçekleştirilen bir saha araştırması sonucunda, Afganların su içinde kalan çadırlarda ıslak battaniyelerde yattıkları belirtilmiştir (Arpacı ve Düzcan, 2017: 173). Sorunların artmasıyla, Valilik Geçit Beldesi'nde kullanılmayan eski bir ilkokulun bahçesine 55 konteyner yerleştirmiş ve Afganlar burada yaşamaya başlamıştır. Kent genelindeki yaklaşık 2500 (Arpacı, 2020: 138) Afgan'dan yaklaşık 350'si şu an konteynerlerde yaşamaktadır. Geçit Beldesi, kent merkezinin dışında yer alan ve kentteki Alevi nüfusun yoğun olarak yaşadığı bir yerdir. Bu durum, kent politikaları açısından kimlik siyasetinin etkisine işaret etmektedir. Ayrıca, ulusaşırı göç cetvelinde en dezavantajlı konumda olan bir göçmen grubunun, toplumsal tarihi açısından dezavantajlı bir kimlik grubunun yaşadığı mekânsal alana yerleştirilmesi, mekânın sınırlarının gettolaştırma çerçevesinde çizildiğini göstermektedir. Bu gettolaşma, mekâna dair geliştirilen dilin kendisinde de gözlemlenebilmektedir. Konteynerlerde yaşayan Afganlar burayı "Afgan Kampı" olarak adlandırırken, Erzincan yerel halkı "Afgan Mahallesi" olarak ifade etmektedir. Afganların burayı "kamp" olarak adlandırması, zoraki bir kapatılma duygusunu yaşadıklarını göstermektedir.



Fotoğraf 2. "Afgan Kampı"nın dışarıdan görünümü.

Saha araştırmasında yapılan görüşmeler bu konteynerlerin oldukça sağlıksız olduğunu ve Afganların buralarda kalabalık bir biçimde bu yaşadığını göstermektedir. Kışın buz tutan ve yazın kanalizasyon kokan konteynerler burada yaşayan Afganların sağlığını olumsuz bir biçimde etkilemektedir (Arpacı ve Düzcan, 2017: 175). Afganlar barınma şartları açısından kentteki en yoksul kesimi oluşturmakla birlikte bu dezavantajlı durum kentteki emek piyasasına katılım biçiminde de kendini göstermektedir. Kentteki Afganlar düşük ücretlerle ve sigortasız bir şekilde çalıştırılmalarının yanı sıra haklarını aramalarını durumunda işverenler tarafından sınır dışı ettirmekle tehdit edilmektedirler (Arpacı ve Düzcan, 2017: 176). Afgan kadınlar ise daha düşük ücretlerde çalıştırılmaktadır (Arpacı, 2020: 148-149). Bu çerçevede Erzincan'daki mekânsal ayrışmada Afganların konumlanışlarını tartıştığımızda kent yoksulluğunun en alt kesimini oluşturdukları sonucu çıkmaktadır.

Erzincan'a ulusaşırı göçle gelen bir başka göçmen grup, kente 2015 yılından itibaren aşamalı olarak yerleştirilen Ahıska Türkleridir. Rusya'nın 2014 yılında Kırım'ı ilhak etmesinin ardından Ukrayna'da Ahıska Türklerinin yaşadığı Donetsk ve Luhansk bölgelerinde çatışmalar meydana gelmeye başlamış (Aydın, 2017: 309) ve fiili savaş ortamının oluşmasıyla buradaki Ahıska Türkleri Türkiye'nin 17.05.2015 tarihinde çıkardığı 7668 numaralı Bakanlar Kurulu kararı ile Erzincan'a getirilmişlerdir. Söz konusu karar "Ukrayna'da özellikle çatışmaların olduğu ve halen riskli bölgelerde bulunan Ahıska Türkü soydaşlarımızdan Türkiye'ye gelmek isteyenlerden, en zor durumda olanlardan başlamak üzere, 2015 yılında 677 ailenin iskânlı göçmen olarak Türkiye'ye kabul edilmesi" (Resmi Gazete, 2015) ifadesiyle çıkartılmıştır. Soydaşlığa yapılan vurgu, devletin konuya gösterdiği ilgi ve ilk kafilenin ülkeye getiriliş biçimleri Ahıska Türklerinin kentteki konumlanışlarını da olumlu yönde etkileyecektir. Türkiye'nin tahsis ettiği uçakla getirilen Ahıskalı Türkler başbakan yardımcısı tarafından havalimanında karşılanmış ve devletin bu ilgisi basında da geniş yer bulmuştur (Cihan Haber

Ajansı, 2015). Her yıl kabileler halinde getirilen Ahıskalı Türkler Erzincan'ın şehre en yakın ilçesi olan 22 km uzaklıktaki Üzümlü ilçesine yerleştirilmişlerdir. İlçede TOKİ tarafından yapılan 595 adet konut Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından satın alınmış ve Ahıskalı Türkler bu konutlara yerleştirilmişlerdir (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2016). Kentte 4000 civarında Ahıskalı Türk yaşamını sürdürmektedir.



Fotoğraf 3. Ahıska Türklerinin yerleştirildiği TOKİ konutları.

Ahıska Türklerinin yerleştirildiği Üzümlü ilçesi, kentteki milliyetçi ve muhafazakâr yerleşim merkezlerinin başında gelmektedir. Bu durum kentte bilinen ve kanıksanmış bir durumdur. Ahıska Türklerinin buraya yerleştirilmesinin bu anlamda tesadüfi olduğunu söylemek doğru değildir. Bununla birlikte Ahıska Türklerinin yerleştirildiği konutlar iki katlı, bahçeli, doğalgazla ısınabilen ve internet bağlantısının olduğu konutlardır. Ayrıca kişi başına belirli miktarda alışveriş kuponu verilmekte ve kaymakamlık her aileden bir kişiye İŞKUR kapsamında geçici işler bulmaktadır. Bu çerçeveden değerlendirdiğimizde Ahıska Türklerinin kentte konumlandırılmaları sıradan bir göçmen gruptan oldukça farklıdır. Bu durum günümüzde Türkiye’de kent ve siyaset ilişkisinin nasıl

işlediğine ve devletin makro politik eğilimlerinin kent politikalarında nasıl görüldüğüne önemli bir örnektir. Belediye yönetimini elinde bulunduran siyasi partinin ilçe teşkilatında yer alan bir yönetici, yerel halk için planlanan konutların Ahıskalılara tahsis edilme sürecini şu sözlerle ifade etmektedir:

“Şimdi önce bu evler, TOKİ’ler yapıldı. Bunlar halka dağıtılıyor. İşte biliyorsunuz bunun nasıl olduğunu. Ücreti fazla olunca talep az oldu. Tabii devletin bu konudaki düşüncesini bilmiyoruz. Nasıldı belki onlar (Ahıskalılar) için mi yapıldı? Çünkü proje aşamasında evler böyle değildi. Projeye uygun yapılmadı yani evler. Halk da biraz bundan tedirgin olarak almadı. Alanlar da kısa süre içerisinde satmanın derdine düştü. Daha sonra dediler ki Ahıska Türkleri gelecek. Buraya Ahıska Türkleri yerleştirilecek.” (Özer, 2019: 89).

Araştırmada görüşme yapılan parti yetkilileri Ahıska Türklerinin ilçeye yerleştirilme süreçlerinde yerel halka yönelik propaganda yaptıklarını ve gelenlerin “Türk ve Müslüman” oldukları konusunda halkı bilinçlendirdiklerini ifade etmişlerdir (Özer, 2019: 90).

Ahıska Türkleri yerleştirilmeden önce Üzümlü’nün nüfusu 6595 olarak görünmektedir. İlçede siyasal olarak AKP ve MHP’nin en etkili partililer olduğunu düşündüğümüzde 4000 kişilik bir nüfusun ilçedeki siyasal süreçleri değiştirebilme etkisi olduğu açıktır. Nitekim Ahıskalı Türklerine yapılan sosyal yardımlar da bu çerçevede anlam kazanmaktadır. İktidarın sosyal yardımları ideolojik hegemonyalarını güçlendirme ve “daha çok siyasi parti bağıını veya yakınlığını güçlendirilecek tarzda” (Şentürk ve Yardımcı, 2010: 38) sağlaması, geçmişten bugüne başvurduğu bir yöntemdir.

Erzincan’ın kentinin yeni sakinleri ve mekânsal ayrışmanın iki grubu olarak Afgan göçmenler ile Ahıska Türklerinin kentte konumlandırılışına bakarak genel bir

değerlendirme yaptığımızda önemli bir farklılık bulunmaktadır. Kentsel prekaryanın oluşumunda neoliberal devletin sınıf-etnisite ekseninde gerçekleşen düzenleyici rolü açıktır (Wacquant, 2016: 106-107). Konteyner kampta konumlandırılan Afganlar ile TOKİ konutlarına yerleştirilen soydaş göçmenlerin durumu arasındaki ayrım kentin emek piyasasında da görünür hale gelmektedir. Yapılan bir araştırmaya göre Erzincan'da yaşayan Afgan göçmenlerin %55,2'sinin geliri 500 TL ve altında iken Ahıska Türklerinin %30,5'inin geliri ise 2001-4000 TL arasındadır (O. O. Aydın, 2018: 157). Erzincan'da yerleşik Afgan göçmenler ve Ahıska Türkleri, farklı konumlandırılmaları ve farklı ekonomik koşulları nedeniyle, kentin neoliberal devlet tarafından belirlenen sınıf-etnisite ekseninde oluşan kentsel prekaryanın ayrışan gruplarıdır. Afganların konteyner kampta yerleştirilmesi ve düşük gelirleri, Ahıska Türklerinin ise TOKİ konutlarına yerleştirilmeleri ve daha yüksek gelir aralıklarına sahip olmaları, kentin emek piyasasında da gözlemlenebilen ayrımı yansıtmaktadır.

3. TARTIŞMA ve SONUÇ

Mekânsal ayrışma, kentlerdeki sınıfsal ve etnik göstergelerin ve siyasal müdahalelerin etkisiyle mahalle oluşumlarında kendini göstermektedir. Neoliberal devletin kent politikaları, toplumsal eşitsizlikleri yeniden üretirken, etno-kültürel ayrımları da sabitleyici müdahalelerde bulunabilmektedir. Erzincan, mekânsal ayrışmanın bu çerçevede nasıl oluştuğunu yansıtan bir kenttir. Kentteki mekânsal ayrışmada; ülkenin siyasal tarihinin, dezavantajlı etnik grupların genel yoksulluğunun ve ulusaşırı göçmenlerin milliyetçi ve muhafazakâr bir siyasal anlayıştan hareketle kentlerde konumlandırılışlarının izleri görülebilmektedir.

Erzincan'da mekânsal farklılaşma çerçevesinde değerlendirilebilecek dört grup bulunmaktadır: Aleviler, Lomlar, Afganlar ve Ahıska Türkleri. Bu gruplar kentin sosyal ve mekânsal dokusunda oluşturdukları "farklılıklara" göre ayrışmaktadırlar. İlk iki grup, kentte uzak geçmişten beri yaşamaktadır ve bu

anlamda kentin kültürel ve tarihsel geçmişinin de bir parçasıdır. Aleviler, ticaretle uğraştıkları için kentin iki merkez mahallesinde yaşamlarını sürdürmektedir. Lomlar ise yakın dönemdeki kentsel dönüşüm politikaları nedeniyle merkezdeki mahallelerinden kentin çeperindeki gecekondu bölgesine gönderilmiştir. Bu grup, kent yoksulluğunu en fazla yaşayan gruplardan biridir ve yaşadıkları mahalleler damgalayıcı bir tutumla değerlendirilmektedir. Hem etnik hem de mekânsal olarak damgalama nedeniyle Lomlar, emek piyasasında varlık gösterememektedir.

Afganlar ve Ahıska Türkleri ise yakında zaman ulusaşırı göç dalgasıyla kente gelmiş gruplardır. Bu göçmen gruplar arasında da sosyo-ekonomik ayrışma siyasi sınırlarla çizilmiştir. Afganlar konteynerlerden oluşan ve “Afgan Kampı” olarak adlandırdıkları alanda yaşamakta, düşük ücretli ve güvencesiz işlerde çalışarak yaşamlarını sürdürmektedir. Lomlarla birlikte kent yoksulluğunu derin bir biçimde yaşayan diğer grubun Afganlar olduğunu söylemek mümkündür. Ahıska Türkleri ise devlet politikası ile iskânlı göç sonucu kente yerleştirilmişlerdir. TOKİ konutlarında yaşayan Ahıska Türkleri sosyal yardımlardan yararlanan ve kaymakamlığın sağladığı işlerde çalışan bir göçmen grubudur. Devlet söyleminde soydaş bir topluluk olarak tanımlanmaları Ahıskalı Türkleri diğer göçmen gruplardan ayırmakta ve bu ayrım sosyo-mekânsal yaşamlarına yansımaktadır. Bu bağlamda Erzincan’da mekânsal farklılaşmayı etnisite kadar devletin ideolojik ve neoliberal yönelimlerinin de şekillendirdiğini söylemek mümkündür.

Çıkar Çatışması Bildirimi:

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması içerisinde değildir.

Destek/Finansman Bilgileri:

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamışlardır.

Etik Kurul Kararı:

Bu çalışma Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 24 Ocak 2023 tarihli ve 01 sayılı oturumunda alınan 01/06 sayılı kararı ile etik kurul izni almıştır.

KAYNAKÇA

- Anadolu Ajansı. (2018). İki ailenin taşlı sopalı kavgası: 11 yaralı. Hürriyet. Erişim adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/iki-ailenin-tasli-sopali-kavgasi-11-yarali-41009299>
- Anadolu Ajansı. (2020). Erzincan'da iki aile arasında kavga çıktı: 11 yaralı. TRT Haber. Erişim adresi: <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/erzincanda-iki-aile-arasinda-kavga-cikti-11-yarali-459516.html>
- Angrosino, M. V. (2016). Naturalistic Observation: Taylor & Francis.
- Arpacı, M. (2020). Ulusaşırı Göç ve Toplumsal Cinsiyet: Erzincan'da Yaşayan Afgan Kadınlar Örneği. Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(1), 135-154. doi:<https://doi.org/10.30561/sinopusd.709736>
- Arpacı, M. ve Düzcan, E. (2017). Erzincan'daki Afgan Mültecilerin Sosyal Sorunları: Barınma, İşsizlik, Entegrasyon. Paper presented at the I. Uluslararası Göç ve Mülteci Kongresi, Düzce. http://ugmk.duzce.edu.tr/Dokumanlar/ugmk/i.uluslararası%C4%B1_göç_ve_mülteci_kongresi.pdf
- Aydın, A. ve Ayvaz, Z. (2019). 1980 Darbesi Öncesi Erzincan'da Toplumsal Kaos: Erzincan Olayları. Paper presented at the Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu, Erzincan.
- Aydın, O. O. (2018). Göç Hareketlerinin Sosyal ve Ekonomik Etkilerinin Analizi: Erzincan İli Örneği. (Yüksek Lisans Tezi), Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan.

- Aydingün, İ. (2017). Ukrayna'daki Ahıska Türkleri ve Türkiye'ye İskânli Göçleri. Paper presented at the Uluslararası Ahıska Türkleri Sempozyumu.
- Bauman, Z. (2009). Sosyolojik Düşünmek: Ayrıntı Yayınları.
- Canatan, K. (2023). Sokak ve İdeoloji: Türkiye'de Resmi İdeolojinin Sokak, Cadde, Bulvar ve Meydanlara Yansımaları. 5. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/en/pub/izusbd/issue/54602/744166#article_cite
- Castells, M. (2017). Kent Sınıf İktidar (A. Türkün, Çev.). Ankara: Phoenix Yayınları.
- Cihan Haber Ajansı. (2015). Ahıska Türkleri, Erdoğan'ın talimatıyla Erzincan'a getirildi! Erişim adresi: <https://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/ahıska-turkleri-erdoganin-talimatiyla-erzincana-getirildi-1018839/>
- Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2016). Ahıska Türklerinin İskanı. Erişim adresi: <https://yapiisleri.csb.gov.tr/ahıska-turklerinin-iskani-haber-21449>
- Darroch, A. G. ve Marston, W. G. (1971). The social class basis of ethnic residential segregation: The Canadian case. *American Journal of Sociology*, 77(3), 491-510.
- Duncan, O. D. ve Lieberson, S. (1959). Ethnic segregation and assimilation. *American Journal of Sociology*, 64(4), 364-374.
- Erzincan Valiliği. (2017). 4. Grup Ahıska Türkleri Erzincan'a Geldi. Erişim adresi: <http://erzincan.gov.tr/4-grup-ahıska-turkleri-erzincana-geldi#:~:text=2015%20y%C4%B1l%C4%B1ndan%20itibaren%20Erzincan'a,ve%20k%C3%BClt%C3%BCrel%20anlamda%20%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fmalar%20s%C3%BCr%C3%BCyor.>
- Gezgin, E. (2016). Damgalanan mekânda yaşam: bir kentin ötekisi olmak. Ankara: Phoenix Yayınları.

- Gold, R. L. (1958). Roles in Sociological Field Observations. *Social Forces*, 36(3), 217-223. doi:10.2307/2573808
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2023a). Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı. Retrieved from Online: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2023b). Uluslararası Koruma Başvurusu Yapan İlk 3 Uyruk. Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler>
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2023c). Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımları. Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>
- Harvey, D. (2002). Sınıfsal Yapı ve Mekânsal Farklılaşma Kuramı. B. Duru (Ed.), 20. yüzyıl kenti (s. 147-172). Ankara: İmge Yayınları.
- İhlas Haber Ajansı. (2012). Afgan Mülteciler Erzincan'da. Erişim adresi: <https://www.haberler.com/yerel/afgan-multeciler-erzincan-da-3249932-haberi/>
- İhlas Haber Ajansı. (2019). Erzincan'da büyük kavga: 20 gözaltı. Haberler.com. Erişim adresi: <https://www.haberler.com/3-sayfa/erzincan-da-buyuk-kavga-20-gozalti-12695521-haberi/>
- Jamshed, S. (2014). Qualitative research method-interviewing and observation. *Journal of Basic and Clinical Pharmacy*, 5(4), 87. doi:10.4103/0976-0105.141942
- Kolukırcık, S. (2008). Türkiye'de Rom, Dom ve Lom Gruplarının Görünümü. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*(8), 145-154.
- Lefebvre, H. (2014). Mekânın Üretimi (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Sel Yayınları.
- Lofland, J. ve Lofland, L. H. (1995). *Analyzing Social Settings: A Guide to Qualitative Observation and Analysis*: Wadsworth.

- Massey, D. S. (1981). Social class and ethnic segregation: A reconsideration of methods and conclusions. *American sociological review*, 641-650.
- Mulhall, A. (2003). In the field: notes on observation in qualitative research. *Journal of Advanced Nursing*, 41(3), 306-313. doi:10.1046/j.1365-2648.2003.02514.x
- Özer, D. S. (2019). Ülke Dışından İskânlı Göçmen Statüsünde Türkiye'ye Getirilen Göçmenlerin Gündelik Yaşam Pratikleri: Erzincan Üzümlü'de Yaşayan Ahıska Türkleri Örneği. (Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Park, R. E. (2016). Şehir: Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler (P. K. Kayalığıl, Çev.). R. E. Park ve E. W. Burgess (Ed.), Şehir: Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler. Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Resmi Gazete. (2015, 17/05/2015). Bakanlar Kurulu Kararı. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/05/20150517-1.htm>
- Sadaklıoğlu, H. (2019). Lom/"Poşa" Yurttaşların Gelir ve Tüketim Profilleri. H. Efe (Ed.), Erzincan'da Sosyal Damga, Kimlik ve Yoksulluk. Ankara: Siyasal Yayınları.
- Şentürk, Y. ve Yardımcı, S. (2010). Giriş: Neoliberal Pratiklere Karşı Kolektif Alan. Y. Şentürk ve S. Yardımcı (Ed.), Hacıyatmazı Devirmek İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Turan, S. ve Yalçiner Ercoşkun, Ö. (2017). Meydanlardaki İsim Değişikliklerinin Kent Belleğine Etkisi: Ankara Örneği. *Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi (MBUD)*, 2(1), 55-68. doi:10.30785/mbud.337234
- Wacquant, L. (2015). Kent Paryaları: İleri Marjinalliğin Karşılaştırmalı Sosyolojisi (M. Doğan, Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

- Wacquant, L. (2016). Neoliberal Şehirde Marjinallik, Etnisite ve Cezalandırma: Analitik Bir Kartografya (S. Torlark, Çev.) Mekân Meselesi (s. 97-128). İstanbul: Tekin Yayınları.
- Yılığür, E. (2018). Bir Biyopolitik Süreç Olarak Mekansal Damgalama: Hacıhüsrev Örneği. METU Journal of the Faculty of Architecture, 35(1), 111-138. doi:10.4305/METU.JFA.2018.1.5

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The focus of urban research in Turkey is generally on metropolises and large cities due to various factors such as reflecting the indicators of being a city, presenting social and economic dimensions, and showing the clearest indicators of urban problems. However, this leads to limited research on small-scale cities. Small-scale city research is also important in understanding the sociology of metropolises. Erzincan, the subject of this study, is one of the cities that has migrated the most to Istanbul. In terms of urban sociology and space, knowing small-scale cities is a significant issue. Small-scale cities have originalities worth researching, especially in terms of ethnicity, faith, culture, identity, migration, urban poverty, and spatial differentiation. In the development process of cities and shaping of spatial structure, many factors such as social, economic, political, and environmental factors are effective. Neighborhoods, the most important spatial component of cities, are units that emerge with the influence of these factors. Neighborhoods represent the sociological indicators that we can follow the traces of spatial distribution in the urban area. Nowadays, the identity of neighborhoods is shaped around various sociological categories, primarily class, culture, and ethnicity. This study discusses the social and political foundations of spatial differentiation in Erzincan city. The determinative factors of spatial differentiation in Erzincan are ethnic and cultural identities of historical residents of the city and recent international migrations. However, the state's policies on religion and nationalism in urban areas play an important role, especially in the settlement and administrative acceptance of international immigrants. Neighborhoods that reflect ethno-cultural identities are also indicators of class differentiation.

Method

This research is based on a field study that utilized qualitative observation method. The study was conducted on the city of Erzincan and examined the city's social and cultural structure. The qualitative observation method was used to gain a deeper understanding of the research subject. During the study, researchers assumed different roles and conducted observations in different parts of the city. The participant observation method was also used in the research. Additionally, the researchers attempted to obtain a comprehensive picture by using various sources of information. A qualitative observer can assume four different roles and depending on the requirements of the field, one or more of these roles can be taken on. All neighborhoods in Erzincan were visited, notes were taken on the neighborhoods, and data was collected using qualitative observation method with 30 interviewees.

Findings (Results)

Erzincan is a notable example of spatial segregation in urban areas, reflecting various dimensions of spatial segregation in cities. Erzincan, located at the intersection of ethnic and cultural differences in Turkey and affected by recent international migrations, shows various aspects of this spatial segregation. Therefore, the spatial segregation in the city has features that include both ethnic-cultural and class dimensions. The organization of urban space is not only important for understanding production relations but also enables the interpretation of any action taking place in the city. Thus, the dialectical relationship between social and spatial dynamics and production relations becomes more pronounced in the reproduction process of urban space. Knowledge of the production of urban space in different production structures will shed light on the reproduction of social similarities and differences. Local ethnic and cultural parameters in Erzincan are created by the Sunni-Turkish majority, along with Alevis and Poşalars. The Alevi population is concentrated in two large neighborhoods in the city center. These neighborhoods are close to the Dörtüol location, which is the nearest location in terms of commercial activities and workplaces, and also the city center. The Alevi population mostly earns their living through commerce and occupies an important place among the city's tradespeople. It is frequently observed that both neighborhoods and workplaces are perceived and evaluated around implicit identity categories.

Erzincan is experiencing a recent wave of migration, mainly composed of two groups of immigrants: Afghans and Ahiska Turks. Turkey's nationalist-conservative identity policy is an influential factor in the different socio-economic life quality and urban experiences of these immigrant groups. While Afghans face urban poverty, Ahiska Turks have better opportunities to solve their problems in the city thanks to the state's problem-solving role. Afghans make up the leading group in irregular migration movements to Turkey due to the ongoing civil war in

Afghanistan. Erzincan is one of the cities where Afghan immigrants settle. However, many Afghan immigrants who come through illegal ways also live here.

Conclusion and Discussion

Spatial segregation in the city of Erzincan is manifested by the formation of neighborhoods through class and ethnic indicators as well as political interventions. In the spatial segregation in the city, traces of the country's political history, the general poverty of disadvantaged ethnic groups, and the positioning of international immigrants in cities based on a nationalist and conservative political understanding can be seen. In Erzincan, four groups - Alevi, Lom, Afghan, and Ahiska Turks - form spatial differentiation. The spatial locations and lives of these groups are also influenced by the ideological and neoliberal policies of the state, in addition to ethnic segregation.